

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра політології і державного управління**

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА»
№ 90

Анатолій Головка

ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для студентів-бакалаврів
спеціальності 052 Політологія,
освітньо-професійна програма «Політологія»**

Ужгород – 2024

С 90

Головка А. Основи національної безпеки України: навчально-методичні рекомендації для студентів-бакалаврів галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія, освітньо-професійна програма «Політологія» / Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / №90; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; Каф. політології і державного управління]. Ужгород, УжНУ. 2024. 26 с.

Розробник:

Головка Анатолій Анатолійович, кандидат політичних наук, провідний науковий співробітник сектору досліджень Західного регіону НІСД.

Рецензенти:

Химинець Володимир Васильович, доктор економічних наук, професор, завідувач сектору досліджень Західного регіону НІСД;

Зан Михайло Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ.

Робочу програму навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ 5 грудня 2024 р., протокол № 04;

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук УжНУ 17 грудня 2024 р., протокол № 04.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету суспільних наук УжНУ від 18 грудня 2024 р., протокол № 04.

Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 90

(створена рішенням кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол №7 від 26 лютого 2024 року)

© Головка Анатолій, 2024

© Навчально-методична серія «Кафедра», 2024

© Кафедра політології і державного управління УжНУ, 2024

© Ужгородський національний університет, 2024

ЗМІСТ

Вступ до навчальної дисципліни.....	4
Опис навчальної дисципліни	5
Мета навчальної дисципліни	6
Очікувані результати навчання	8
Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання.....	9
Програма навчальної дисципліни	13
Тематика, плани та література для підготовки до практичних занять.....	18
Перелік питань на модульні контрольні роботи.....	20
Перелік питань для підсумкового модульного контролю (іспит) ...	22
Інструменти, обладнання, програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна	23
Рекомендовані джерела	24

ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «**Основи національної безпеки України**» представлена в освітньо-професійній програмі «Політологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи національної безпеки України

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	Українська

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	4-ий	4-й
Кількість модулів: денна форма навчання – 2 заочна форма навчання – 1	Семестр:	
Тижневих годин Для денної форми навчання: 5,0 аудиторних – 60 самостійної роботи студента – 60	2-ий	2-й
	Лекції:	
	34	14
	Практичні (семінарські):	
	26	4
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	60	102

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «**Основи національної безпеки України**» є (1) набуття студентами знань про сутність та основні аспекти національної безпеки України, її нормативно-правову базу, актуальні виклики та загрози, а також (2) формування в студентів навичок щодо аналізу безпекової ситуації в Україні, виокремлення та характеристики актуальних викликів та загроз, розробки комплексних рішень для вирішення проблем в сфері національної безпеки.

Вивчення навчальної дисципліни сприятиме отриманню здобувачами вищої освіти таких загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, як-от:

1) *загальних компетентностей*:

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки (ІК);
- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК01);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК03);
- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК05);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК06).

2) *спеціальних компетентностей*:

- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК01);
- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки (СК02);
- здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах (СК03);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК05);
- здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні (СК06);
- здатність аналізувати проблеми у сфері національної безпеки, здійснювати моніторинг соціально-політичної стабільності у прикордонних регіонах (СК10);
- здатність розробляти механізми протистояння політичним ризикам, упереджувати виникнення конфліктних ситуацій у поліетнічному середовищі (СК11).

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Основи національної безпеки України**» є опанування таких освітніх компетентностей (ОК) освітньої програми (ОП):

ОК.09	Вступ до спеціальності.
ОК.13	Етнополітологія.
ОК.28	Практична соціологія.
ОК.29	Математико-статистичні методи аналізу.
ОК.31	Методологія політичних досліджень.
ОК.33	Порівняльна політологія.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Політологія**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	ПРН01
Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.	ПРН03
Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.	ПРН07
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.	ПРН08
Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	ПРН09
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.	ПРН10
Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	ПРН11
Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	ПРН12

*** Навчально-методична серія «Кафедра», № 90 ***

Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.	ПРН13
Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.	ПРН16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Основи національної безпеки України**»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Володіти цілісним розумінням національної безпеки України та її основних складових.	ПРН01
Вміти критично аналізувати систему національної безпеки та виокремлювати її основні проблеми.	ПРН03
Розуміти історичні етапи становлення та розвитку системи національної безпеки України, основні нормативно-правові та інституційні засади її функціонування.	ПРН07
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний апарат та концептуальні підходи до розуміння сутності національної безпеки.	ПРН08
Вміти застосовувати політологічне та аналітичне мислення для розв'язання проблем у сфері національної безпеки.	ПРН09
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у контексті національної безпеки та з точки зору реалізації національних інтересів України.	ПРН10
Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності, дослідженні явищ та процесів в сфері національної безпеки.	ПРН11
Вміти аналізувати взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства та інших політичних акторів та інституцій у контексті забезпечення національної безпеки України.	ПРН12
Вміти аналізувати державну політику в сфері національної безпеки, а також оцінювати управлінські та політичні рішення на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.	ПРН13
Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень в сфері національної безпеки фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.	ПРН16

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- іспит;

- письмове тестування;
- індивідуальне завдання (виконання аналітичного завдання).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на практичних (семінарських) заняттях, виконання аналітичних завдань (підготовка аналітичної записки), письмове тестування

Форма модульного контрольного оцінювання: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

При визначенні оцінки за модуль враховуються результати модульного контрольного оцінювання та поточного контролю під час навчальних занять, виконання аналітичних завдань, виконання контрольних робіт, самостійної та індивідуальної роботи. Максимальна оцінка модульного контролю – 100 балів. Кількість модулів – 1.

Підсумкова модульна оцінка з навчальної дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою.

Здобувач, який за результатами модульного контролю отримав від 0 до 34 балів, повинен до проведення підсумкового семестрового контролю покращити цю оцінку принаймні до показника не менше 35 балів.

Знання, вміння та навички здобувачів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50, водночас максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – 50.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	50	100
20	20	10		

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти
(модуль 2)**

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T4	T5	T6	50	100
20	20	10		

**Оцінювання окремих видів навчальної
роботи з дисципліни**

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	5	30
Аналітичне завдання	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом:		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Критерії оцінювання теоретичних завдань на модульній контрольній роботі (максимальна кількість за 1 завдання – 16-17 балів):

0-5 – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити;

6–8 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань;

9–12 балів – здобувач відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні статистичні показники, але здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою;

13–15 балів – здобувач достатньо повно володіє навчальним

матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією, але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації;

16-17 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит.

Якщо здобувач погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо здобувач не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит. Максимальна оцінка, яку можна отримати під час іспиту – 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни «Основи національної безпеки України»

МОДУЛЬ 1. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ.

ТЕМА 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.

Основні підходи до визначення національної безпеки. Сутність національної безпеки, а також її вихідні поняття, як-от «виклики», «ризики та загрози національній безпеці», «національні інтереси», «державна безпекова політика» та ін.

Нормативно-правове забезпечення національної безпеки України: законодавча база, програмні та стратегічні документи (Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки, Стратегія забезпечення державної безпеки та ін.).

Система національної безпеки України. Визначення системи національної безпеки, її основні елементи та ключові аспекти. Об'єкти та суб'єкти національної безпеки України. Концепція національної стійкості України.

ТЕМА 2. ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.

Функції та взаємодія державних органів в сфері національної безпеки України. Визначення функцій, повноважень та принципів взаємодії державних органів для цілей забезпечення національної безпеки та реалізації національних інтересів України. Верховенство права та демократична політична система як основні атрибути інституційної спроможності держави.

Ключові інституційні чинники ефективності політики національної безпеки: демократична політична система та верховенство права, дієва система стримувань та противаг та конкурентні вибори, незалежна та справедлива судова система, ефективна та прозора система управління і т. д. Принципи захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави. Основні завдання щодо боротьби з корупцією та непотизмом, запобігання олігархічного впливу в контексті політики національної безпеки та євроінтеграції. Децентралізація та субсидіарність як чинники національної безпеки та національної стійкості України.

ТЕМА 3. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ПРІОРИТЕТИ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.

Національна безпека та національні інтереси в глобалізованому

світі. Забезпечення незалежності та суверенітету України, розвитку демократії та правової держави, соціально-економічні чинники національного розвитку (економіка, забезпечення людського розвитку, досягнення соціальної злагоди, захищеність та розвиток культурних цінностей суспільства, захист прав національних спільнот).

Виклики та загрози національній безпеці України. Основні безпекові виклики та загрози в державно-політичній, військовій, економічній, соціальній та гуманітарній (розвиток людського капіталу, міжетнічні та міжконфесійні відносини і т.д.) сфери, екології, енергетиці, інформаційній сфері.

Національна стійкість України та національна безпека. Національна стійкість в умовах активної фази російської агресії проти України, основні засади розвитку української демократії та згуртованості суспільства, інституційні реформи і формування правових та організаційних засад повоєнного відновлення країни та євроінтеграції, людський розвиток та досягнення конкурентоспроможності національної економіки України, розвиток регіонів та громад.

МОДУЛЬ 2. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ТЕМА 4. МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.

Зовнішня політика та національна безпека України. Ключові зовнішньополітичні пріоритети політики безпеки. Інтеграція в ЄС та НАТО. Міжнародна військова допомога Україні в умовах російської військової агресії. Протидія російській пропаганді та кампаніям по дезінформації в Європі та світі.

Дипломатія як інструмент захисту національних інтересів та національної безпеки. Дипломатична діяльність в контексті забезпечення підтримки міжнародної спільноти у питанні територіальної цілісності та суверенітету України, лобіювання санкційного тиску на російську державу в контексті протидії військовій агресії проти України та роль Української Діаспори у цьому процесі, громадська дипломатія як інструмент досягнення цілей політики національної безпеки.

Взаємодія України із країнами-партнерами та міжнародними організаціями. Співробітництво із країнами-партнерами для досягнення національних інтересів та спільних цілей національної та міжнародної безпеки (країни Європи, США та ін.). Взаємодія із міжнародними організаціями та блоками: Європейський Союз та НАТО, Вишеградська група, «Ініціатива трьох морів» та ін.

ТЕМА 5. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ.

Державна регіональна політика України в умовах актуальних військово-політичних викликів. Основні пріоритети регіонального розвитку в сучасних умовах. Участь регіонів та громад в процесах забезпечення національної безпеки України. Удосконалення місцевого самоврядування як чинник національної стійкості та передумова європейської інтеграції України.

Забезпечення згуртованості та розвиток місцевої демократії в контексті національної безпеки. Забезпечення згуртованості населення в контексті досягнення стратегічних цілей державної регіональної політики. Оцінка перспектив розвитку місцевої демократії (створення військових адміністрацій та їх взаємодія із органами місцевого самоврядування, розвиток дорадчої демократії на місцевому рівні і т.д.). Основні заходи щодо збереження балансу між досягненням цілей безпеки та місцевою демократією.

Співробітництво на локальному та регіональному рівнях для досягнення цілей безпекової політики. Міжрегіональне та міжмуніципальне співробітництво в Україні, а також використання можливостей транскордонного та територіального співробітництва для цілей євроінтеграції, вирішення гуманітарних та економічних проблем зумовлених російською агресією.

ТЕМА 6. ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.

Громадянське суспільство як суб'єкт протидії загрозам національній безпеці. Напрямки взаємодії громадянського суспільства та держави (державно-громадської взаємодії) в безпековій сфері. Роль волонтерського руху у підтриманні обороноздатності країни та вирішенні гуманітарних проблем, залучення представників наукового та експертного середовища (неурядові аналітичні центри, науково-дослідні установи, університети) для цілей експертно-аналітичного супроводу безпекової політики.

Цивільний контроль над сектором безпеки і оборони та діяльністю влади в сфері національної безпеки. Основні аспекти цивільного контролю (принцип верховенства права, парламентський та судовий контроль та ін.). Участь неурядових організацій, незалежних журналістів та ЗМІ, експертів та науковців, громадські організації в контролі й моніторингу діяльності сектору безпеки і оборони.

Основні чинники ефективності державно-громадської взаємодії. Розвиток консультативно-дорадчих інститутів. Заходи підвищення рівня довіри до владних інституцій. Соціальна згуртованість та мобілізація ресурсів необхідних для протидії актуальним викликам та загрозам національній безпеці.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Концептуальні засади національної безпеки України	8	4	4	-	-	10
Тема 2. Інституційна основа національної безпеки України	11	6	5	-	-	10
Тема 3. Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України	11	6	5	-	-	10
Модульна контрольна робота	2	2	-	-	-	-
Разом за модуль	32	18	14	-	-	30
Модуль 2						
Тема 4. Міжнародний вимір національної безпеки України	10	6	4	-	-	10
Тема 5. Формування політики регіонального та місцевого розвитку в контексті досягнення цілей безпекової політики	9	6	3	-	-	10
Тема 6. Взаємодія громадянського суспільства та держави як чинник національної безпеки України.	7	4	3	-	-	10
Модульна контрольна робота	2	2	-	-	-	-
Разом за модуль	28	18	10	-	-	30
Разом за семестр	60	36	24	-	-	60

	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
		у тому числі				

Назви змістових модулів і тем		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Концептуальні засади національної безпеки України	6	2	2	-	-	10
Тема 2. Інституційна основа національної безпеки України	4	2	2	-	-	12
Тема 3. Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України	2	2	-	-	-	20
Тема 4. Міжнародний вимір національної безпеки України	2	2	-	-	-	20
Тема 5. Формування політики регіонального та місцевого розвитку в контексті досягнення цілей безпекової політики	2	2	-	-	-	20
Тема 6. Взаємодія громадянського суспільства та держави як чинник національної безпеки України.	2	2	-	-	-	20
Модульна контрольна робота	-	2	-	-	-	-
Разом за модуль	18	14	4	-	-	102
Разом за семестр	18	14	4	-	-	102

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Концептуальні засади національної безпеки України	4	2
2	Інституційна основа національної безпеки України	5	2
3	Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України	5	-
4	Міжнародний вимір національної безпеки України	4	-
5	Формування політики регіонального та місцевого розвитку в контексті досягнення цілей безпекової політики	4	-
6	Взаємодія громадянського суспільства та держави як чинник національної безпеки України.	4	-
Разом		26	4

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Концептуальні засади національної безпеки України	10	10
2	Інституційна основа національної безпеки України	10	12
3	Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України	10	20
4	Міжнародний вимір національної безпеки України	10	20
5	Формування політики регіонального та місцевого розвитку в контексті досягнення цілей безпекової політики	10	20
6	Взаємодія громадянського суспільства та держави як чинник національної безпеки України.	10	20
	Разом	60	102

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Індивідуальна робота студента з курсу «Основи національної безпеки України» включає:

Індивідуальне завдання носить самостійний характер виконання окреслених завдань і тематично охоплює загальне змістовне навантаження з навчального курсу. Індивідуальне завдання може бути оцінене максимально у 20 бали. Воно включає виконання аналітичного завдання за визначеною темою. У ході виконання завдання здобувач має опрацювати відкриті джерела (наукові публікації, аналітичні матеріали, статистична інформація або ін.) з посиланнями на використані джерела у тексті роботи. Індивідуальне завдання (аналітична записка) складається з короткої анотації, висновків та рекомендацій, обґрунтування та, за потреби додатків. Документ формується за принципом «BLUF»: спочатку короткі висновки та рекомендації, а вже далі обґрунтування.

Обсяг індивідуального завдання повинен становити від 2 до 5 сторінок у електронному варіанті (програмне забезпечення «Microsoft Word» або інші аналоги).

Вимоги до оформлення аналітичної записки:

- загальний обсяг – до 5 сторінок друкованого тексту;
- шрифт Times New Roman;
- 14 кегель;
- 1,5 інтервал;
- поля тексту: зверху – 2 см, знизу – 2 см, ліворуч – 3,5 см, праворуч – 1,5 см;
- нумерація тексту – праворуч зверху; на титульній сторінці номер не ставиться; до загальної нумерації входить також список використаних

джерел.

Максимальна оцінка – 20 балів.

Структура аналітичної записки

1. Тема записки та коротка анотація до неї (два речення).
2. Висновки та рекомендації.
3. Обґрунтування.
4. Додатки (за потреби), використання інфографіки буде додатковою перевагою при оцінюванні аналітичної записки.

Орієнтовний перелік тем для творчо-аналітичного завдання*:

1. Оцінка та аналіз актуальних ризиків та загроз національній безпеці України.
2. Забезпечення стійкості регіонів та громад в умовах повномасштабної війни.
3. Ситуація в сфері міжетнічних та міжконфесійних відносин в Україні в контексті національної безпеки: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення.
4. Заходи сприяння забезпеченню національної безпеки України в інформаційній сфері.
5. Заходи протидії російським пропаганді та кампаніям по дезінформації.
6. Удосконалення взаємодії держави та громадянського суспільства в сфері національної безпеки України.
7. Залучення потенціалу міжтериторіального та транскордонного співробітництва для досягнення цілей безпекової політики.
8. Співпраця України з міжнародними партнерами та організаціями в контексті євроатлантичної інтеграції та протидії російській агресії: виклики та перспективи.

* Студенти можуть запропонувати власну тему.

ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1.

Семінар:

«Концептуальні засади національної безпеки України»

1. *Концептуальні підходи до розуміння сутності національної безпеки.*
2. *Система національної безпеки України, її об'єкти та суб'єкти.*
3. *Основні сфери національної безпеки України.*
4. *Правова основа національної безпеки України.*

Рекомендований список джерел:

1. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. Київ: НІСД, 2016. 528 с.

2. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України. Київ : Інтертехнологія, 2008. 272 с.
3. Державне управління національною безпекою: соціально-економічне забезпечення: монографія / Домбровська С.М., Шведун В.О., Рубан А.В. Харків : НУЦЗУ. 2022. 221 с.
4. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
5. Резнікова О. О Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

Практичне заняття 2.

«Інституційна основа національної безпеки України»

Завдання щодо визначення чинників ефективності безпекової політики та основні проблеми національної безпеки України.

Завдання 1. Назвіть актуальні проблеми системи національної безпеки України, а також визначте та охарактеризуйте ті чинники, що підвищують ефективність безпекової політики (*активна державно-громадська взаємодія, експертно-науковий супровід рішень в сфері національної безпеки тощо*) та, навпаки, основні перешкоди в цій сфері (*недосконалість політичних інститутів, корупція, вплив олігархів, низький рівень згуртованості суспільства і т. д.*).

Завдання 2. Запропонуйте рішення, передусім в державно-політичній сфері, які на Вашу думку сприятимуть подоланню існуючих проблем та підвищенню ефективності державної безпекової політики.

Практичне заняття 3.

Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України

1. Аналітичне завдання: класифікуйте актуальні загрози національним інтересам та національній безпеці України передусім з огляду на російську агресію (з 2014 р.) та її повномасштабну фазу (поч. 24 лютого 2022 р.) за сферами:

Державно-політична (внутрішньо- та зовнішньополітична)

Енергетична

Воєнна

Екологічна

Економічна

Інформаційна (включно кібербезпека)

Рекомендований список джерел:

1. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики (експертне опитування). Київ : НІСД, 2023. 32 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-07/ad_analiz-zagroz_14072023.pdf
2. Дослідження періоду повномасштабної війни: 2022-23pp. Економіка. НІСД. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/doslidzhennya-periodu-povnomasshtabnoyi-viyny-2022-23rr-ekonomika>
3. Дослідження періоду повномасштабної війни: 2022-23pp. Соціальна політика. НІСД. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/doslidzhennya-periodu-povnomasshtabnoyi-viyny-2022-23rr-sotsialna>
4. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. К.: НІСД, 2024. 71 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

Практичне заняття 4.

Міжнародний вимір національної безпеки України

Підготуйте та презентуйте доповідь щодо стратегічних пріоритетів зовнішньої політики України, ознайомившись із відповідними стратегічними документами (Стратегія зовнішньополітичної діяльності України), а також документами в сфері національної безпеки (Стратегія національної безпеки України, Стратегія забезпечення державної безпеки, Стратегія воєнної безпеки, Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 р. і т. д.). *Обсяг – 1-2 сторінки, шрифт 14, інтервал – 1.5 .*

Практичне заняття 5.

Формування політики регіонального та місцевого розвитку в контексті досягнення цілей безпекової політики

Завдання 1. Визначте основні аспекти розвитку регіонів та громад, які з Вашої точки зору є найбільш уразливими в умовах актуальних викликів (передусім російської агресії проти України).

Завдання 2. Запропонуйте заходи зміцнення стійкості регіонів та громад. *Наприклад це можуть бути заходи з удосконалення управління на місцевому рівні, державно-громадської взаємодії та цивільного контролю, досягнення згуртованості суспільства та соціальної стабільності (з особливою увагою на сферу міжетнічних та міжконфесійних відносин) і т. д.*

Практичне заняття 6

Семінар:

Взаємодія громадянського суспільства та держави як чинник національної безпеки України.

1. Громадянське суспільство як суб'єкт протидії загрозам національній безпеці України.
2. Інституційні механізми державно-громадської співпраці (*консультаційні та дорадчі органи, діяльність громадських організацій, асоціацій, спілок і т. д.*).
3. Використання цифрових інструментів державно-громадської співпраці.
4. Експертний та науково-аналітичний супровід формування та реалізації політики в сфері національної безпеки (*залучення представників експертного та наукового середовища, неурядових аналітичних центрів і т. д.*).
5. Роль волонтерського руху у вирішенні гуманітарних завдань та зміцненні обороноздатності країни.
6. Основні проблеми та перешкоди взаємодії громадянського суспільства та держави у сфері національної безпеки та шляхи їх вирішення.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Основи національної безпеки України» включає проведення двох модульних контрольних робіт та підсумкового контролю у формі іспиту.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №1

1. Концептуальні підходи до сутності національної безпеки. Поняття «загроза», «ризик» та «виклик».
2. Система національної безпеки. Об'єкти та суб'єкти національної безпеки.
3. Основні сфери національної безпеки.
4. Актуальні ризики та загрози національній безпеці України (політична, воєнна, економічна, соціальна, гуманітарна, енергетична, екологічна, інформаційна сфери).
5. Економічна безпека України в умовах актуальних викликів.
6. Соціальна безпека як складова національної безпеки України.
7. Розвиток міжетнічних відносин та міжконфесійних в Україні в контексті національної безпеки.
8. Забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері. Кібербезпека України.
9. Воєнна безпека держави як складова національної безпеки.
10. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на національну безпеку України.
11. Оцінка рівня національної безпеки (система критеріїв і показників: безпеки людини, суспільства та держави).
12. Багаторівневі національні системи оцінювання ризиків і загроз національній безпеці.
13. Національна стійкість України та її основні індикатори.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №2

14. Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України в умовах актуальних викликів.
15. Забезпечення національної безпеки України в умовах російської агресії (поч. в 2014 р.) та її активної фази – російського повномасштабного вторгнення (поч. 24 лютого 2022 року).
16. Міжнародна взаємодія та співробітництво України з країнами-партнерами та міжнародними організаціями в контексті національної безпеки та євроатлантичної інтеграції.
17. Національна безпека в контексті євроатлантичної інтеграції України.
18. Стратегічне планування, визначення цілей та завдань політики безпеки України.
19. Громадянське суспільство як суб'єкт національної безпеки. Державно-громадська взаємодія в рамках безпекової політики.
20. Роль волонтерського руху у підтриманні обороноздатності країни та вирішенні гуманітарних проблем.
21. Експертний та науково-аналітичний супровід формування та реалізації політики в сфері національної безпеки України.
22. Роль регіонів та громад у забезпеченні національної безпеки.
23. Державна регіональна політика України та перспективи розвитку місцевої демократії в умовах актуальних військово-політичних викликів.
24. Розвиток місцевого самоврядування як чинник національної стійкості та передумова європейської інтеграції України.
25. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво в контексті національної безпеки.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ (ІСПИТ)

1. Концептуальні підходи до сутності національної безпеки. Поняття «загроза», «ризик» та «виклик».
2. Система національної безпеки. Об'єкти та суб'єкти національної безпеки.
3. Основні сфери національної безпеки.
4. Актуальні ризики та загрози національній безпеці України (політична, воєнна, економічна, соціальна, гуманітарна, енергетична, екологічна, інформаційна сфери).
5. Економічна безпека України в умовах актуальних викликів.
6. Соціальна безпека як складова національної безпеки України.
7. Розвиток міжетнічних відносин та міжконфесійних в Україні в контексті національної безпеки.
8. Забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері. Кібербезпека України.
9. Воєнна безпека держави як складова національної безпеки.
10. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на національну безпеку України.
11. Оцінка рівня національної безпеки (система критеріїв і показників: безпеки людини, суспільства та держави).

12. Багаторівневі національні системи оцінювання ризиків і загроз національній безпеці.
13. Національна стійкість України та її основні індикатори.
14. Національні інтереси та пріоритети політики безпеки України в умовах актуальних викликів.
15. Забезпечення національної безпеки України в умовах російської агресії (поч. в 2014 р.) та її активної фази – російського повномасштабного вторгнення (поч. 24 лютого 2022 року).
16. Міжнародна взаємодія та співробітництво України з країнами-партнерами та міжнародними організаціями в контексті національної безпеки та євроатлантичної інтеграції.
17. Національна безпека в контексті євроатлантичної інтеграції України.
18. Стратегічне планування, визначення цілей та завдань політики безпеки України.
19. Громадянське суспільство як суб'єкт національної безпеки. Державно-громадська взаємодія в рамках безпекової політики.
20. Роль волонтерського руху у підтриманні обороноздатності країни та вирішенні гуманітарних проблем.
21. Експертний та науково-аналітичний супровід формування та реалізації політики в сфері національної безпеки України.
22. Роль регіонів та громад у забезпеченні національної безпеки.
23. Державна регіональна політика України та перспективи розвитку місцевої демократії в умовах актуальних військово-політичних викликів.
24. Розвиток місцевого самоврядування як чинник національної стійкості та передумова європейської інтеграції України.
25. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво в контексті національної безпеки.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

В умовах використання формату онлайн-навчання із застосуванням мережі Google Meet та середовища E-learn названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і практичних (семінарських) занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. Київ: НІСД, 2016. 528 с.
2. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України. Київ : Інтертехнологія, 2008. 272 с.
3. Державне управління національною безпекою: соціально-економічне забезпечення: монографія / Домбровська С.М., Шведун В.О., Рубан А.В. Харків : НУЦЗУ. 2022. 221 с.
4. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
5. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіт. доповідь / Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін. / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2019. 144 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/politika-istorichnoi-pamyati-v-konteksti-nacionalnoi-bezpeki>
6. Резнікова О. О Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.
7. Резнікова О. О., Войтовський К. Є. Лепіхов А. В. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2020. 84 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/nacionalni-sistemi-ocinki-rizikiv-i-zagroz-kraschi-svitovi-praktiki>
8. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
9. Смолянюк В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. *Політичні дослідження*. №1, 2021. С. 163-186.

Допоміжні джерела та література

10. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики (експертне опитування). Київ : НІСД, 2023. 32 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-07/ad_analiz-zagroz_14072023.pdf
11. Аналітична доповідь до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2022». Київ: НІСД, 2022. 135 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-12/ad-nisd-do-poslannya-prezidenta-ukraini-2022.pdf>
12. Глобальна та національна безпека / авт. кол. В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк / за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ при Президентові України, 2016. 784 с.
13. Економічні засади сприяння згуртованості громад : аналіт. доп. / Химинець В. В., Головка А. А., Жаліло Я. А. та ін. Київ : НІСД, 2022. 52 с. URL:

<https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/ekonomichni-zasady-spruyannya-zhurtovanosti-hromad>

14. Корнієвський О. Національна безпека. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 489–490.
15. Про національну безпеку України : Закон України від 2018 р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 02.01.2023)
16. Указ Президента України №479/2021. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Веб-сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>
2. Веб-сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/>
3. Веб-сайт Інституту інформації, безпеки і права. URL: <http://ippi.org.ua/>
4. Сайт журналу «Стратегічна панорама». URL: <https://niss-panorama.com/index.php/journal>
5. Журнал «Національна безпека і оборона». Веб-сайт Центру Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/vydannia/zhurnal-natsionalna-bezpeka-i-oborona>
6. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Національна безпека. URL: <https://security.bulletin.knu.ua/>
7. Веб-сайт Українського інституту майбутнього. URL: <https://uifuture.org/>
8. Веб-сайт неурядового аналітичного центру Atlantic council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/>